

30/11/2008
2008/20

BASIN BÜLTENİ

5 yılda 7.5 milyar YTL yardım dağıtıldı, en az 705 milyon YTL ‘yanlış’ adrese gitti

Devlet, 2003 yılından bu yana 7 milyar 55 milyon 930 bin YTL’lik sosyal yardım yaptı. Bunun en az yüzde 10’u doğru adrese ulaşmazken en fazla suistimal edilen kalemler gıda ve kömür yardımları oldu. İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası’nın (İSMMMÖ) “Sosyalleşemeyen Yardımlar” başlıklı raporuna göre, sosyal yardımlar adı altında yapılan “primsiz ödemeler” uygulamada çok başlılık ve politik kaygılara malzeme edildiğinden yoksulun hakkı olduğu halde suistimaller yaşanıyor ve yararlananlar yeterince bilgilendirilmiyor.

İSMMMÖ’nun Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Güvenlik Kurumu Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü verileri ile ilgili kurumların yetkililerinin beyanlarına dayanarak hazırladığı rapora göre, 7.5 milyar YTL olan toplam yardım miktarının 705 milyon YTL’si gerçek sahiplerine ulaşmadı. Raporda, Meclis’te bekleyen Sosyal Yardımlar ve Primsiz Ödemeler Kanunu Tasarısı’nın yerel seçimlerden önce yasalaşmasının daha adil dağıtım ve sosyal devlet uygulamalarına yakışan bir adım olacağı belirtildi. Kömür yardımlarını sonlandıracak tasarının yerel seçimler sonrasında Meclis’ten geçmesi beklendiğine işaret edilen raporda İSMMMÖ Başkanı Yahya Arıkan, şu değerlendirmeyi yaptı: “Vergi, trafik cezası ve reklam gelirleri gibi kalemlerden beslenerek oluşturulan yardım fonundaki kayıplar, vatandaşın da ceplerinin soyulduğunu gösteriyor. Yani toplanan vergilerin bir kısmı amacına ulaşmadan heba ediliyor.”

2003-2008 yılları içinde kömür yardımlarından 2 milyonun üzerinde, Sağlık yardımlarından 3 milyona yakın, eğitim yardımlarından ise 5 milyona yakın kişi yararlandığını belirten Arıkan, şunları söyledi: “Çok başlılık kayıpları artırıyor. Devletin kasasından çıkan bu para politik kaygılara malzeme edilmemeli. Daha adil dağıtım ve sosyal devletin gereği şeffaflık gözetilmelidir. Sosyal yardımların tek elden dağıtımının sağlanmalı ve denetime açık bir yapı kurulmalıdır. Tasarının yerel seçimlerden sonra yasalaşması beklentisi var. Ancak bizce hükümetin seçimden önce yasayı çıkarması ve uygulaması imkanı var. İhtiyacı olanın hakkı gibi değerlendirilmesi gereken sosyal yardımlar denetlenebilir yapıda dağıtılmalıdır.”

931 sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı, belediyeler ile bakanlıklar devrede

Yardımların birçok kanaldan yapılması sistemin suistimallere açık olmasının en önemli nedenlerinden biri. Yardım mekanizmasında denetimlerin zayıf olması da bir kişinin farklı kurumlardan yardım almasına ve ihtiyacı olmayan kişilerin sistemden yararlanmasına olanak

sağlıyor. İSMMMO'nun raporuna göre, sosyal yardım programları, 81 il ve 850 ilçede mülki idare amirlerinin başkanlığındaki toplam 931 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı kanalıyla gerçekleştiriliyor. Fonun asıl amacı ekonomik ve sosyal açıdan değişik yoksunlukları olan, ihtiyaç içindeki insanların ihtiyaçlarını karşılamak.

Bu amaçla her il ve ilçede bulunan vakıflara aylık periyodik aktarma yapılıyor. Kaynak aktarımları İl/İlçe nüfusu ile Türkiye İstatistik Kurumu tarafından belirlenen sosyo-ekonomik gelişme endeksi esas alınarak hesaplanıyor. Vakıfların dışında belediyeler ve vakıflarla birlikte devletin farklı kurumları da yardımlarda ortak çalışma yapıyor. Sağlık yardımları, Sağlık Bakanlığı nezdinde, Eğitim yardımları Milli Eğitim Bakanlığı nezdinde, Kömür yardımları Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı nezdinde, özürlü yardımları Özürsüzler Dairesi nezdinde gerçekleştiriliyor.

2003 – 2008 İlk Yarı Toplam Bilanço (YTL)

Gelir	Gider	Para yardımı	Kömür Yardımı	KASDEP	Proje destekleri
7.358.954.463	7.055.930.065	4.498.784.907	1.942.192.089	79.349	206.886.876

Birçok kalemede yardım yapılıyor

Yardımlar Aile yardımı, sağlık yardımları, eğitim yardımları, kırsal alanda sosyal destek projesi (KASDEP) ve proje destekleri başlığı altında toplanıyor. Aile yardımlarının içinde gıda, yakacak ve barınma yardımları, sağlık yardımları altında tedavi giderlerine yönelik destekler ve şartlı nakit transferleri yer alıyor. İhtiyaç sahibi anne adaylarına da nakit yardım yapılıyor. Eğitim yardımları da kendi içinde öğrencilerin araç-gereç gereksinimlerini, taşıma ve öğle yemeğini kapsıyor. Yine eğitime destek amacıyla şartlı nakit yardımları yapılıyor. Eğitim amaçlı şartlı nakit transferlerinde ilkokula giden kız öğrencilere 25, ortaokula giden kız öğrencilere 45 YTL, erkek öğrencilere ise sırasıyla 20 YTL ve 35 YTL ödeme yapılıyor. Ödemeler annelere yapılıyor.

Yardım Miktarı(YTL)		
Yıllar	Sağlık Yardımları	Şartlı Nakit Transferleri*
2003	251.632.000	810.805
2004	499.607.000	16.679.477
2005	141.755.677	61.296.126
2006	9.838.078	103.579.014
2007	6.413.519	95.943.906
2008	3.964.275	81.312.146
Toplam	913.210.549 YTL	359.621.474 YTL

En büyük yardım kömürde

Yapılan yardımlar içinde en büyük kalemi kömür yardımları oluşturuyor. Kömür yardımlarının 5 yıllık sürede devlete faturası tam 1 milyar 942 milyon 192 bin 89 YTL. Bu rakamın içinde kömürün nakliye gideri de yer alıyor. Ancak kömür yardımlarının çoğunlukla doğalgaza geçmiş bölgelerde yapılması soru işaretlerini artırıyor. Kömür yardımlarında kişi başına 500 kg kömür veriliyor. Gerçek ihtiyaç sahiplerinin yanı sıra ihtiyacı olmadığı halde kömür alanların ise kömür yardımında ikincil pazarı oluşturduğu dikkat çekiyor. 500 kg kömürün Türkiye Kömür İşletmelerinden kömür pazarlaması yapan esnafa çıkış fiyatı yaklaşık 600 YTL. Oysa ihtiyacı olmadığı halde kömür yardımı alanlar sözkonusu kömürleri 200-250 YTL'ye kömürcülere satıyor.

Yıllar	Kömür Yardımları	
	Miktar (TON)	Yararlanan Sayısı
2003	649.818	1.096.000
2004	1.052.379	1.610.000
2005	1.329.676	1.831.000
2006	1.363.288	1.797.000
2007	1.434.163	1.894.000
2008(Mayıs)	1.637.100	2.084.741

Yeni düzenlemede kömür yardımı yok

Yasa Meclis'ten geçtiği andan itibaren kömür yardımlarının ortadan kalkması ile devletin kömür yardımlarından dolayı uğradığı zararın önüne geçilmesi planlanıyor. Bu da tasarının olumlu yönü olarak görünüyor. Yasanın olumlu bir diğer yönü ise tüm ödemelerin tek kalemde denetlenmesi olarak dikkat çekiyor. Primsiz sistemden yardım alma şartlarının subjektifliğe imkan vermeyecek şekilde netleştirilmiş olması da bir diğer olumlu gelişme olarak bekleniyor. Oysa mevcut durumda yardıma muhtaçlara muhtaçlığın şiddeti ne olursa olsun yardım talep etme zamanı içerisinde imkanlar müsait ve bütçede yeterli ödenek mevcut ise yardım yapılmakta; aksi durumda ise yardım yapılmıyor. Bu durum yardıma muhtaçların, kurum yönetimlerinin ya da onlara etki edebilecek mülki amirlerin yada siyasilerin insafına, iyi niyetine bırakılıyor.

Eğitim yardımları da kontrolsüz

Eğitim yardımlarında da birçok gerçek ihtiyaç sahibinin eğitimdeki desteklerden habersiz olduğu gözleniyor. Eğitim yardımları daha çok okul içinde imkanı olmadığı tespit edilen okul aile birliklerinin ve müdürün inisiyatifinde yürütülüyor. Yardım alan öğrenci ve öğrenci aileleri ise çoğu kez yardımların devlet tarafından değil de farklı kanallardan sağlandığını düşünüyor. Eğitim yardımlarında da özellikle nakit yardımlarda muhtaç olmayan ailelere de zaman zaman ödeme yapılabilir. Primsiz Ödemeler Kanunu tasarısında aynı (nakit) yardımlardan eğitime daha çok aynı yardım yapılacak olması olumlu gibi görünse de kaçakların çıkacağı endişesi taşıyor. Denetimlerin tek bir elden yürütülmesi olumlu. Ancak sivil toplum kuruluşlarına da denetleme imkanının tanınması ile denetim mekanizmasının ikinci bir göz ile takibi yerinde olabilir.

Tüm Eğitim Yardımlarının 5 yıllık bilançosu (YTL)					
	Araç Yardımları	Gereç	Ulaşım Yardımları	Özürü Yardımlar	Eğitimde ŞNY
Yıllar					
2003			65.180.000		1.600.000
2004	10.277.000		99.077.000	1.945.503	67.000.000
2005	30.000.000		117.806.730	16.563.641	180.000.000
2006	50.000.000		152.000.000	21.075.018	240.000.000
2007	50.000.000		160.000.000	16.050.000	225.000.000
2008	70.000.000		117.100.000	11.455.476*	199.710.000
Toplam	210.277.000		711.163.730	67.089.639	913.310.000

NOT: 2003-2008 yılları arasında 8 bin 559 özürü vatandaş için gerekli olan araç-gereçlerin temini için harcanan miktarı gösterir.

Ortalama 10 milyon kişi yararlandı

2003-2008 yılları içinde kömür yardımlarından 2 milyonun üzerinde, Sağlık yardımlarından 3 milyona yakın, eğitim yardımlarından ise 5 milyona yakın kişi yararlandı. Eğitim ve sağlık araç gereçlerinin yanında her iki kalemde de şartlı nakit transferlerine ilgi yoğun oldu. Bölgesel olarak yardım alanlar incelendiğinde de özellikle doğu ve güneydoğu illerinde yardım alanların oranının yüksek olduğu görülüyor. Sosyal yardımlarda en az payı ise Ege bölgesinin aldığı izleniyor.

Nakit Yardımların Bölgesel Dağılımı			
	Sağlık	Gebelik	Eğitim
Bölge	Kişi sayısı	Kişi sayısı	Kişi sayısı
Doğu Anadolu	359.634	12.470	466.726
G.Doğu Anadolu	391.890	9.931	630.519
Akdeniz	76.830	2.910	195.984
İç Anadolu	58.287	1.874	152.777
Karadeniz	62.524	1.852	152.133
Marmara	27.732	1.056	98.403
Ege	22.144	569	70.645
Toplam	999.041	30.662	1.757.187

Yeni düzenlemede kaynakta değişiklik yok

Yeni düzenlemede kaynakta ise bir değişikliğe gidilmedi. Primsiz Ödemeler Kanunu'nun yasalaşması durumunda kaynakların etkin kullanımının devamlılığını sağlayacaklarını belirten fon kaynak yönetimi gelir kalemi oranlarını artırmayacaklarını, kesintilerde değişikliğe gitmeden yardımları sürdüreceklerini belirtiyor. Yeni düzenleme ile daha fazla ihtiyaç sahibine ulaşılacağına da değiniliyor. Kaynakların Hazine kontrolünde olacağı da dikkat çekiyor.

Trafik cezalarının yarısı fona gidiyor

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik fonunun gelirleri incelendiğinde en büyük kalemi trafik para cezaları ile Gelir ve Kurumlar Vergisi'nin oluşturduğu görülüyor. Bu iki kalemden oluşan gelirler toplam gelirin yüzde 97'sine denk geliyor. Fonların yüzde 10'u, trafik cezalarının yüzde 50'si. Gelir ve kurumlar vergisinin yüzde 2.8'i, RTÜK ve reklam gelirlerinin ise yüzde 15'i muhtaçlara yardım için her yıl düzenli olarak fona aktarılıyor. Son 5 yıl içinde fona aktarılan toplam miktar 7 milyar 358 milyon 954 bin 463 YTL. Bu rakamın 4 milyar 241 milyon 334 bin 739 YTL'si trafik cezaları ile gelir ve kurumlar vergisinden oluşuyor. 2007 yılında trafik cezalarının 139 milyon 810 bin YTL'si, gelir ve kurumlar vergisinin 1 milyar 414 milyon 90 bin YTL'si ise 2007'nin gelirleri olarak dikkat çekiyor.

	Fona aktarılan kaynak miktarı ve oranları (YTL)				
	2003	2003	2005	2006	2007
Fonların %10	5.032.703	5.672.908	5.160.233	5.736.664	4.046.811
Gelir ve Kurumlar vergisinin %2.8'i ve trafik cezalarının %50'si	596.014.739	758.000.000	880.000.000	822.420.000	1.184.900.000
Faiz geliri	388.905	1.303.916	587.434	587.436	898.889
Mikro Kredi Ödeneği		300.000			
Bütçeye konulan ödenek	230.000	379.620	42.900		

Gıdada da benzer durum

Gıda yardımlarında da benzer durum dikkat çekiyor. Doğrudan yapılan gıda yardımlarında ihtiyaç sahibi olmayanlar veya gıda yardımını nakde çevirmek isteyenler yapılan yardımları aldıktan sonra çoğunlukla bakkalların yolunu tutuyor. Burada da gıda yardımları değerinin yüzde 50'si nakde çevriliyor. Devletin doğrudan gıda yardımlarının toplam bedeli 5 yılda 496 milyon 866 bin 119 YTL'ye ulaşıyor. Türkiye genelinde 51 Aşevi kanalıyla ise günlük 33 bin 412 kişiye dağıtılan yemek faturası da 5 yıllık sürede 32 milyon YTL.

	Gıda Yardımları
Yıllar	Yardım Miktarı(YTL)
2003	35.000.000
2004	55.000.000
2005	90.000.000
2006	150.000.000
2007	140.000.000
2008	110.000.000
Toplam	580.000.000

Yanlış beyan cezaya tabi olacak

Sokakta yaşayan veya fiziksel, cinsel istismara uğrayan, madde bağımlısı olan, fuhuş ve dilencilik gibi sosyal tehlikelere karşı savunmasız bırakılan çocuklarla, böyle çocukları olan muhtaç aileler, 65 yaşını doldurmuş olup, bir gelir ve aylık almayanlar, malul sayılmasını gerektirecek düzeyde özürlü olan ve durumlarına uygun işe yerleştirilemeyen kişiler, kişisel yaşam düzeyi, asgari ücretin üçte birinden az olan kişiler, yaşlı ve özürlü aylığı alanlar ile bunların bakmakla yükümlü olduğu kişiler, şeref aylığı, vatani hizmet aylığı alanlar yararlanacak. Tasarı yasalaşırca “Sosyal Yardımlar Yönlendirme Kurulu” kurulacak. Ayrıca asgari yaşam düzeyini tespit etmek üzere bir komisyon kurulacak. Yardım almak isteyenler Kuruma müracaat ederek iki ay içinde yardım almamalarını öğrenecek.

Yeni düzenlemede yanlış beyanda bulunanlara para cezası da uygulanacak. Gerçek dışı beyanda bulunan ve şartları taşımadığı halde gerçek dışı beyan veya belge sunanlar, Kurumun uğradığı zararı tazmin edecek; ayrıca brüt asgari ücretin 5 katı tutarında idari para cezası ödemek zorunda kalacak. Para cezasının uygulanması da sistemin sağlıklı işlemesi ve devletin daha az zarara uğratılması açısından olumlu değerlendirilebilir.